YENİ UFUKLAR

CİLT : 9
SAYI : 107-108

Nisan - Mayıs
1961

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün dergisi

Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi : Hadiye Tolun, Yazı işlerini fiilen idare eden : Oğuz Arıkanlı. İdare yeri : Boyacı Ahmet Sok. Nuribey Han, oda 13 Çemberlitaş, İstanbul

o

Yazışma ve Havale adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

o

Abone :

Yıllık .... 12 TL.
Altı aylık .... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlıyan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Kutulmuş Matbaası
İstanbul

Yıl : 1961 **YENİ** **Sayı : 107 - 108**

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

Başsöz

YENİ UFUKLAR bu sayısını dünyadaki ve özellikle yurdumuzdaki nüfus artımının yarattığı sorunlara ayırmış ve bu sayının hazırlanmasını genç ve değerli bilginlerimizden **Gülten Kazgan**'la **Kaydar Kazgan**'a bırakmıştır. YENİ UFUKLAR'ın genel tutumu yarının insanlarının çözümliyecekleri sorunlardan çok bugünün sorunlarını çözümlemek olmakla beraber, şurası su götürmez ki nüfus artımı, ister istemez, yarın doğabilecek sorunları ortaya çıkarmakta ve bunlar için bugünden bir takım çözüm yolları düşündürmektedir. Yalnız burada tehlike, yarın insanlığın yaratabileceği yeni geçim olanaklarını hesaba katmadan bugünden aceleci ve belki de gereksiz tedbirlere başvurmaktır. Köylünün okudukça kendiliğinden varacağı ayarlamayı bir zorlama ile yapmak bizi beklenmedik çıkmazlara sokabilir. Bununla beraber, bu yarınlık çözüm araştırmaları bize, bugünün sorunlarını daha aydın görmemizi sağlıyabilir. Nitekim bu incelemelerden şöyle bir sonuca da varılabilir ki, nüfus artımındaki dengesizlik yurdumuzdaki toplumsal düzensizliğe, aydınlığın, dolayısıyla toplum bilincinin insan çoğunluğumuza ulaşamamış olmasına bağlanıyor. Bütün sorunlar gibi bu sorunun altında da toptan uyanmada gecikmiş durumumuz ortaya çıkıyor. Yarınımıza tuttukları ışıkla bugünü de aydınlatan bu bilimsel araştırmaları hazırlıyan dostlarımızı YENİ UFUKLAR candan selâmlar.

YENİ UFUKLAR

Türkiyede Nufus Artışı Ve İktisadî Kalkınma

Gülten Kazgan

I — Türkiyede 1927'den beri nufus artışı.

Demografi ilmî ile uğraşan bilginler memleketleri nufus artış oranlarına göre üç sınıfa ayırmaktadır: birinci kategoriye gerek doğurganlık gerek ölüm nisbetinin çok yüksek olduğu yüksek artış gücüne sahip, fakat ölüm nisbetinin yüksekliği dolayısile nufusu sür'atle artmıyan ekonomisi çok geri kalmış memleketler girmektedir. Ekonomisi gelişmeye başlamış ve yayılan sağlık tedbirleri sayesinde ölüm oranı düşmüş fakat doğurganlık oranında henüz bir değişme olmamış yüksek nufus artışı safhasında bulunan ikinci kategoriye dahil memleketlerde ise nufus yılda % 2,5 - 3 gibi pek yüksek bir nisbette çoğalmaktadır. Türkiye de dahil olmak üzere bütün Orta - Doğu, Lâtin Amerika ve Uzak - Doğunun bazı memleketleri bu kategoride yer almaktadır. Gerek doğurganlık nisbeti gerekse ölüm nisbetinin çok düşük bulunduğu Batı Dünyasının ileri sanayi memleketlerinde ise nufus yılda % 1 - 1,5 civarında bir artış göstermekte, hattâ birçoğunda bunun dahi altında bulunmaktadır.

1927'den beri Türkiyede nufus artışının gelişmesini incelediğimizde, 1950 yılına kadar Türkiyenin birinci kategori memleketler arasında bulunmasına karşılık 1950'den beri ikinci safhaya geçmiş bulunduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, 1927, 1935, 1940 sayımları arasında nufus % 1,6 - 1,7 gibi yıllık bir artış gösterirken İkinci Dünya Harbi içinde bu oran % 1,1'e kadar düşmüştür. 1945 - 50 sayımları arasında % 2,2 ye yükselen nisbet 1950'den beri Dünyada rekor sayılabilecek bir seviyeye varmıştır. 1950 - 55 nufus sayımları arasında % 2,8'e varan yıllık artış

nisbetinin biraz daha yükselerek % 2,9'a vardığını 1960 nüfus sayımı ortaya koymuştur.

Demografi bilginlerinin «geçici artış safhası» olarak vasıflandırdığı bu yüksek artışı ölüm oranının 1950'den sonra % 1,5'un altına düşmesine karşılık doğurganlığın % 3,5 - 4 gibi pek yüksek bir seviyenin altına düşmesini gerektirecek sosyal ve iktisadî değişmelerin henüz memleketimizde etkilerini göstermemesile izah edebiliriz. Gerçekten, toplumun yapısında halkın davranışlarını değiştirecek nitelikte bir değişme olmadıkça doğurganlık nisbetinin aynı yüksek seviyeyi devam ettirmesi, diğer taraftan sağlık tedbirlerinin daha da yayılmasile ölüm nisbetlerinin azalarak Türkiyenin Dünyada yeni bir rekor kırması hiç de ihtimal dışı görülmemektedir.

Günümüzün gelişmiş sanayi memleketleri 18 - 19'uncu yüzyıllarda Sanayi İnkılâbını takiben sür'atli bir büyüme safhasına girdikleri zaman Türkiye ve diğer ekonomisi gelişmemiş memleketlerin karşılaştığı çapta bir «nufus dâvası»nı çözmek zorunda kalmamıştır. Sağlık tedbirlerinin yayılması ve tıp ilminin kaydettiği ilerlemeler ancak pek yavaş olmuş; bu uzun süre zarfında ise gerçek gelir ve kültür seviyesinin yükselmesile halkın davranışlarında doğurganlık nisbetini düşürecek değişmeler etkilerini gösterebilmiştir. Bu bakımdan, bugün Türkiye ve benzeri gelişmemiş memleketlerin içinde bulundukları pek özel ve kalkınmalarını sınırlayıcı bu tehlikeli artış üzerinde aydınların önemle eğilmesi ve idarecilerin ilmin yolunu seçmesi gerekmektedir. Batı Dünyasının doğurganlık seviyesini düşürecek tedbirlere başvurmamış olduğunu ileri sürerek Türkiyede de buna ihtiyaç olmadığını iddia etmek ancak bu memleketlerin nufus gelişmesini bilmemek, diğer taraftan sür'atli nufus artışının yarattığı problemleri görememekle izah edilebilir.

II — Sür'atli nufus artışının sosyal yönü.

Nufus artışı siyasî, sosyal, iktisadî yönleri olan, kısacası toplumu her bakımdan ilgilendiren bir konudur.

Merkantilistler, 20 ci yüzyıldaki faşist diktatörlükler saldırgan gayelerini gerçekleştirmek için fazla nufusu bir

kuvvet kaynağı saymış, doğurganlığı teşvik etmek yoluna gitmişlerdir. Ancak, çekirdek gücü ve diğer tahrip vasıtalarının dünyadaki siyasî dengeyi tayin ettiği İkinci Dünya Harbi sonrası devrede fazla nufus kuvvet kaynağı olarak bütün önemini kaybetmiştir. Bundan böyle kopacak bir Üçüncü Dünya Harbini kazanacak taraf teknik ve ilim üstünlüğünü elde tutanlar olacağı gibi, nufus sayısının çokluğu da hiçbir düşmanı korkutmıyacaktır. Asıl önemli unsur mevcut nufusun ilim ve teknik bakımdan yeterliği, üstün nitelikleridir. Biraz ilerde inceliyeceğimiz gibi, bu vasıflar ise nufusun sür'atle arttığı Türkiye gibi geri kalmış bir memlekette erişilmesi güç hattâ imkânsız - amaçlardır.

Sür'atli nufus artışının sosyal yönü üzerinde duran bilginler toplumun karşılaştığı dâvaların böyle bir halde artacağını önemle belirtmektedir. Fakir halk kütlesi ve zekâ bakımından geri olanlar, kültür ve gelir seviyesi yüksek sınıflara nazaran daha doğurgandır; bundan ötürü de nufusun sür'atli artışı asıl bu tabaka ile ilgilidir. Gerçekten, çocuklar üzerinde yapılan zekâ testleri çok çocuklu ailelerin çocuklarının bu testlerde az çocuklu ailelerin çocukları kadar başarı elde edemediği ortaya koymuştur. Tabiî, bu farklı artış nisbeti toplumda avare kütlelerin, aylâkların, zekâ ve ahlâk bakımından geri olanların oranını yükseltme eğilimi yaratmakla türlü sosyal meselelerin kaynağı olabilmektedir.

Nufus artışı ile ilgili olarak üzerinde kısaca durduğumuz siyasî ve sosyal meselelerin incelenmesini siyasetçiler ve sosyologlara bırakarak aşağıda asıl konumuz olan iktisadî meseleyi ele alacağız.

III — Sür'atli nufus artışının yarattığı iktisadî meseleler :

A) Nufus başına gerçek gelir artışının sınırlanması : herhangi bir memleket bakımından nufus artışı meselesini incelerken üzerinde ilk olarak durulacak nokta o memlekette mevcut kaynaklar ve istihsal seviyesini yükseltme imkânlarile nufus artış nisbetinin mukayesesi olmak gerekir. Nufus artış nisbeti itibarile ilk kategoride bulunan geri kalmış bir memlekette, bu mutevazı nisbet dahi kay-

naklar ve istihsali genişletme imkânlarile mukayese edildiğinde gerçek gelir artışını sınırlayıcı bir âmil olarak görüldüğü halde bu imkânların pek geniş bulunduğu nufus artış oranı daha yüksek bir memleket bakımından bir mesele teşkil etmiyebilir. Bu gerçeğin en güzel örneği Hindistandır: gelir seviyesi pek düşük ve sık sık açlık çeken, salgınlarla nufusu kırılan bu memlekette yıllık nufus artış oranı % 1,3 gibi Batı Dünyası memleketlerinde görülenden pek de yüksek olmıyan bir seviyededir. Buna rağmen, geniş nufus kütlesindeki bu mütevazı artış dahi kaynakları ve istihsali genişletme imkânlarile mukayese edildiğinde nufus artışını Hindistanın en önemle üzerinde durduğu bir mesele haline getirebilmektedir.

Bu noktayı gözönünde tutarak Türkiyedeki rekor nufus artışını Türkiyenin imkânlarile mukayese ettiğimizde durumun hiç de «içaçıcı» olmadığı açıkça görülmektedir. 1950 - 55 yılları arasında memleketimizde marjinal kapital hasıla nisbeti 2,5 : 1 gibi oldukça düşük sayılacak bir seviyede bulunmuştur. Bu düşük nisbeti çoğu itibarile ziraatte küçük yatırımlarla ekilişlerdeki sür'atli genişleme ve istihsal artışile izah edebiliriz. Ancak, ziraatte genişliğine istihsali artırmanın hududuna erişildiği, hattâ çoktan aşıldığına göre bundan böyle marjinal kapital hasıla nisbetinde bir yükseliş bekliyebiliriz. Gerçekten 1955'den sonra da bir yükselme olduğuna göre bu nisbeti 1950 - 55 yılları arasında kaydedilenin üstünde, 3 : 1 olarak kabul edebiliriz. Yılda % 3 oranında nufus artışı ve 3 : 1 olan marjinal kapital hasıla nisbeti sadece mevcut gerçek gelir seviyesini muhafaza etmek için her yıl millî gelirin % 9'nun yatırıma ayrılması gerekeceğini, % 15 gibi Türkiyenin aşmayı ummadığı bir yatırım nisbetinin ise yılda nufus başına gerçek geliri sadece % 1,6 gibi mütevazı bir nisbette artırabileceğini gösterir. Bu tempoda bir gelişme hızı ile Batı memleketlerine değil erişmek aradaki gelir makasının daha da aleyhimize dönmesini bekliyebiliriz. Sözkonusu memleketlerde tasarruf ve yatırım gücü daha yüksek olduğu gibi nufus artış nisbetinin çok daha düşük olması nufus başına reel gelir artışları bakımından bu memleketlerin daha elverişli bir durumda bulunmasını sağlıyabilmektedir.

Sür'atli nufus artışının gerçek gelir artışını sınırlayıcı etkilerinden ayrı olarak nufusun yapısı ve niteliklerine etkilerini inceliyerek aynı sonuca varabiliriz. Türkiyedeki sür'atli nufus artışı toplumdaki müstehlik kitlenin oranını yükseltmektedir. Faal nufus kütlesine dahil etmediğimiz 0 - 15 yaş arasındaki çocuk nisbeti memleketimizde toplam nufus içinde % 40'a varmaktadır. Oysa, bu nisbet İngilterede sadece % 20'dir. Sakatlar, 65 yaş üstündeki ihtiyarlar ve ziraî nufusun yarıdan fazlasını teşkil ederek çalışıyor görülen, gerçekte vaktini ev işi ile tarla arasında bölen kadınları gözönünde tutuğumuzda Türkiyede çalışan nufusun toplam nufusun sadece % 35'ine ulaştığını söyliyebiliriz. Diğer taraftan, Türkiyede sür'atli nufus artışı bundan sonraki bölümde inceliyeceğimiz gibi, gizli işsiz ve strüktürel işsiz sayısını da çoğaltmak eğilimindedir. Nufusun 1/3'nün geri kalanları beslemek zorunda bulunduğu bir toplumda gelecek için pek de iyimser olunamaz.

Bundan başka, her yıl faal nufusa ilâve olan geniş kütlenin verimi ve gerçek gelirini artırmak bu kütlenin eğitimi, bakımı, teknik bilgi seviyesini yükseltmek için yapacağımız yatırıma ve istihsalde işgücü birimi başına kullanacağımız kapital miktarına bağlıdır. Yatırılabilir kaynaklar muayyen olduğu takdirde, bu kütle ne kadar genişse fert başına düşen pay o kadar az ve dolayısile gerçek gelir seviyesini yükseltmek imkânı da o kadar sınırlı olacak demektir.

Meseleye ister birinci açıdan ister ikinci açıdan bakalım, yatırım ve istihsal seviyesini artırma imkânlarının sınırlılığı karşısında Türkiyedeki sür'atli nufus artışı hayat seviyesinin yükselmesini önliyen bir faktör olarak gözükmektedir. Türkiyede nufus yoğunluğunun düşük olduğu ve dolayısile nufus artışının artan randımanlara yolaçacağı, iç piyasayı genişleteceği iddiasının ise hiçbir bilimsel dayanağı bulunmadığını aşağıda açıklamaya çalışacağız.

B) **İstihsal seviyesini tayin eden bir faktör olarak nufus yoğunluğu:** Nufus artış oranının memleketimizde yüksek olmasına rağmen, Türkiye nufusunun henüz 27 milyondan biraz fazla bulunduğu ve bu kadar küçük bir küt-

lenin ihtisaslaşma - işbölümü, kitlevî istihsalin iç istifadelerinden yararlanmak, sosyal sermaye tesislerinin kurulmasını teşvik etmek gibi iktisadî kalkınmayı sür'atlendirecek artan randımanlar elde edilmesini imkânsız bir hale getirdiği ileri sürülebilir. Böyle bir iddiayı, «iç piyasanın genişliğini tayin eden nufus kütlesi olmayıp satın alma gücüdür; gerçekten, Hindistandaki gibi 450 milyonluk bir nufus kütlesinin iç piyasanın genişlemesi bakımından hiçbir rolü olmadığı halde, satın alma gücünün yüksek olduğu nufus yogunluğu ve kütlesi pek düşük Avustralya, Kanada, Yeni Zelânda gibi memleketlerde iç piyasa çok daha geniştir» diyerek tek bir cümle ile çürütmek mümkündür. Ancak, bu meselenin öneminden ötürü üzerinde biraz durmak, ve iktisadî kalkınmayı teşvik edici bu imkânların sağlanmasını Türkiye bakımından daha derin bir şekilde incelemek ve bilhassa ziraî kesimde ortaya çıkan sür'atli nufus artışının işgücünün marjinal sosyal hasılası üzerindeki tesirlerini belirtmek istiyoruz.

Bilindiği gibi, elektrik, su, gaz, ulaştırma, eğitim gibi âmme hizmetlerindeki önemli bölünmezlikler dolayısile tesislerin kapasitelerinin daha yüksek bir nisbeti kullanıldığında, önemli iç istifadeler artan randımanlar elde edilmesini sağlamaktadır. Türkiyede nufusun pek dağınık yerleşme alanlarına yayılmış olması (40.000 kadar) ve herbir yerleşme topluluğunun pek küçük bir nufus kütlesini barındırması (ortalama 300 - 500 kişi) sözkonusu âmme hizmetlerinin sağlanmasını imkânsız veya pek kârsız bir hale getirmektedir. Ancak, bunun çözümü hiçbir zaman bütün yerleşme alanlarının kalabalıklaşması ve belirli bir nufus yoğunluğuna erişmesi değildir. Bir kere, bu hizmetlerden istifade nisbetini tayin edecek âmil herşeyden önce dolaylı veya dolaysız bir şekilde satın alma gücüdür. Dolaylı bir şekilde, meselâ köylü muayyen bir gelir seviyesine erişmedikçe çocuğa bir istihsal vasıtası diye bakmakta ve eğitim hizmetinden yararlanacak yerde çocuğu tarlada çalıştırmayı tercih etmektedir. Diğer âmme hizmetleri ise bir fiyat karşılığı satıldığından yine bunlardan istifade oranı bölgedeki gerçek satın alma gücüne bağlı kalmaktadır. İkinci olarak, dünyanın gelişmiş veya gelişmemiş hiçbir

memleketinde bu kadar dağınık ve ancak 300-500 kişiyi barındıran yerleşme alanlarına devletin bütün âmme hizmetlerini sağlaması beklenemiyeceği gibi bunun çözümü de herhalde nufusun 5-10 misli artması değildir. Türkiyede yapılması gereken ilk işlerden biri iç iskân meselesinin plânlanması ve bu pek dağınık, nufus yoğunluğu düşük alanların birleştirilmesi olmalıdır. İç yerleşme dâvası çözüldüğü ve halkın satınalma gücü yükseldiği taktirde bu bölgelere bir çok âmme hizmetlerinin kolayca sağlanabileceği görülecektir. Bizce, Plânlama Dairesi'nin üstünde durması gereken ilk meselelerden biri devlet yatırımlarile beraber iç yerleşme bölgelerinin de plânlanmasıdır.

İç piyasanın genişlemesiyle kitlevî istihsalin iç istifadelerinden yararlanarak artan randımanlar elde eden diğer bir yatırım sahası da temel sanayi kollarıdır. Ancak, bunlar için de iç piyasanın genişlemesi kuru nufus kalabalığının artması demek olmayıp, bunlara bağlı sanayi kollarının genişlemesi ve gerçek satınalma gücünün artması demektir. Türkiye gibi bir memleket için iç piyasanın genişlemesi diğer memleketlerle iktisadî birleşmelere giderek gerçekleştirilebilir. Gerçekten, Batı Avrupa ve Lâtin Amerika'nın küçük devletlerini iktisadî birleşmelere sevkeden husus da budur. Türkiyenin Müşterek Pazara girmesini iktisadî gelişmesi bakımından mahzurlu bulmakla beraber, komşusu Yunanistan, İran ve benzer gelişme seviyesindeki diğer memleketlerle iktisadî birleşme yoluna gitmesini her bakımdan faydalı görmekteyiz.

Kısacası, ne sosyal sermaye yatırımları ve ne de temel sanayi kollarındaki bölünmezlikler için çözüm nufus kütlesinin genişlemesi olmayıp, iç yerleşme meselesinin çözülmesi, iktisadî birleşmelere gitmek, gerçek satınalma gücünün yükselmesi gibi hususlardır.

Memleketimizde istihlâk malları sanayii çoğunlukla küçük işletmeler halindedir; bunlarda istihsal kapasitesinin sınırına pek düşük bir istihsal seviyesinde erişildiğinden sosyal sermaye tesisleri, temel sanayi kolları bakımından sözkonusu olan artan randımanların bu işletmeler bakımından sözkonusu olmıyacağı aşikârdır. Ancak, bu işlet-

melerin kapasitelerinin yükseltilmesini, kitlevî istihsal yoluna gitmesini teşvik edecek esas âmil şüphesiz ki iç piyasanın genişlemesi olacaktır. Bu taktirde, maliyet masrafları da düşebileceğinden ihraç imkânları da ortaya çıkacaktır. Diğer taraftan, sosyal sermaye tesisleri ve temel sanayiin gelişmesi, bunlardaki maliyet masrafları düşüşünü teşvik edici diğer bir âmildir. Fakat, bütün bu imkânların sağlanması için, iç piyasada santılma gücünün yükselmesi, ihracat ve iktisadî birleşmeler bir çözüm yolu olduğu halde nufus kalabalığının artması değildir. Bundan önceki bölümde belirttiğimiz gibi, nufus artışı gerçek satınalma gücünü sınırlıyarak bu gelişmeyi durdurucu bir rol dahi oynıyabilir.

Diğer taraftan, ziraî kesimdeki durum gözönünde tutulduğunda, köydeki nufus artışının işgücünün marjinal sosyal hasılasını menfi bir hale getirdiğini söyliyebiliriz. Bilindiği gibi, Türkiye nufusunun % 70 gibi pek yüksek bir nisbeti ziraî kesimdedir; köylerde doğurganlık nisbetinin yüksekliği dolayısile bu nisbet devamlı olarak çoğalmak eğilimi göstermekte, fakat ziraî kesim dışında iş sahaları yaratılabildiği ve bu sahalarda işgücünün marjinal kıymet verimi daha yüksek olduğu sürece bu nisbet düşmektedir.

Ziraî kesimdeki büyük nufus kütlesi ve bu kütledeki artış, ekilişlerin genişlemesini teşvik etmektedir. Bu genişleme bir taraftan mer'aların diğer taraftan ormanların aleyhine olduğundan, erozyon, toprak kaybı, kısacası millî servetin tükenmesine yolaçmaktadır. Bu şartlar altında, bizce, ziraî kesimde nufus artışının bir bakıma marjinal sosyal hasılasının menfi olduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca, hernekadar şimdiye kadar ekilişlerin genişlemesi ziraatteki nufus artışına rağmen ortalama işletme cesametinin büyümesine imkân vermişse de bundan böyle ekilişlerin hududuna erişildiği hattâ çoktan aşıldığı kabul edildiğine göre ziraatte nufus artışı mevcut toprak parçalanmasını daha da şiddetlendirecek veya yeni toprakların ilâvesi için büyük yatırımları gerektirecektir. Kısacası, bir taraftan modern ziraat tekniğinin uygulanmasile hektar

başına verimin yükseltilmesi toprakların birleştirilmesi ve ortalama işletme cesametinin büyümesine bağlı olduğuna, diğer taraftan mevcut ekilişlerin daraltılmasile erozyon kontrolü, ağaçlandırma yoluna gidildiğinde toprağın verimi artabileceğine göre ziraî kesimde bunlara mâni olacak işgücü artışları için marjinal sosyal hasılanın menfi olduğunu söylemek gerçekten pek de uzak olmasa gerekir.

Yapılan kabataslak bir hesap bugünkü ziraat tekniğinde hiçbir değişme olmadığı taktirde dahi ziraî kesimde bir işgücü fazlası olması ihtimalini ortaya koymaktadır. Sapan ve çekim hayvanı ile yapılan hububat ziraatinde km² başına 45 - 50 kişiye ihtiyaç olduğu yapılan hesaplarla anlaşılmıştır; Türkiyede ise bu oran km² ye 55 - 60 kişi civarındadır. Demek oluyor ki, Türkiye bugünkü ilkel ziraat tekniği ve ziraî nufusla dahi ziraî kesimde strüktürel bir işgücü fazlası ile karşılaşmaktadır. Ziraî teknik ilerledikçe nufus artışı ile beraber strüktürel işsizlik tehlikesinin daha da şiddetleneceğine şüphe yoktur. Türkiyenin bir taraftan bu strüktürel işgücü fazlasına diğer taraftan sür'atli nufus artışı dolayısile her yıl faal nufus kütlesine eklenen işgücüne ziraat dışında iş sahası yaratabilmesi sınırlı yatırım imkânlarının üstündedir. Bunun kaçınılmaz sonucu ise strüktürel işsizliktir. Gerçekten, şehirde sokakları dolduran işportacılar, hamallar, müesseselerdeki hademe enflâsyonu ziraî kesindeki strüktürel işsizliğin şehirde hizmetler kesimine intikal etmekte olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de sür'atli nufus artışının ortaya çıkardığı esas dâva bazı gazetecilerin yorumladığı gibi gıda maddesinin aynı tempoda arttırılmaması dâvası olmayıp, bu strüktürel işsizliktir. Türkiye bugünkü tasarruf ve yatırım gücüyle herkese iş sahası sağlıyabildiği taktirde kendi istihsalini dünya piyasalarında gıda maddeleri ile değiştirebilir. Gerçekten, Japonya ve Batı Avrupa memleketlerinin sanayileşmesi bu yolla gerçekleştirilebilmiştir. Ancak, bütün mesele Türkiyenin bugünkü imkânlarile sür'atle artan nufusa ziraat dışında gerekli iş sahası yaratamayacak bir durumda bulunmasıdır. Türkiyedeki kadar sür'atli bir nufus artışına dünyada gerekli iş sahası yaratabilen bir mem-

leket 19 cu yüzyılın sonu ve 20 ci yüzyılın başında Japonya ve diğeri de 1917'den sonra Sosyalist Rusya olmuştur. Demokratik prensipleri kabul eden Türkiye ise bu iki memleketin sür'atli bir sanayileşme için uyguladıkları iktisadî tedbirleri reddetmiş bulunmaktadır. Demek oluyor ki, strüktürel işsizlik Türkiye için karşılaşması kaçınılmaz olan bir dâvadır. Bunun yaratacağı sosyal, siyasî ve iktisadî meseleler ise ayrı bir yazının konusunu teşkil edebilir.

III — Netice:

Bu kısa incelememizden anlaşılacağı gibi Türkiyedeki sür'atli nufus artışı millî ekonomiyi kuvvetlendirecek bir kaynak olmayıp, aksine iktisadî gücü zayıflatacak bir âmildir. Şehirleşmenin sür'atlenmesi, kültür seviyesi ve gelir seviyesinin yükselmesile halkın davranışlarının değişeceğini ve doğurganlık nisbetinin azalacağını beklemek ise bugünkü şartlar altında pek uzun bir süreye ihtiyaç gösterebilir; hattâ nufus artışının gelir seviyesi artışını sınırlayıcı tesirleri bunu imkânsız bir hale dahi getirebilir.

Devletin, bütün bu noktaları gözönünde bulundurarak doğurganlığı azaltıcı tedbirleri kanunca meşru sayması ve bilhassa bu nisbetin pek yüksek bulunduğu fakir halk tabakaları arasında doğum kontrolü tedbirlerini yaymağa çalışması gerekir. Doğum kontrol vasıtalarının pahalılığı ve propagandanın pek de verimli olmaması gibi karışımıza çıkacak engellere rağmen Japonya, Hindistan gibi memleketlerin tecrübelerinden geniş ölçüde yararlanabiliriz. Bizce, bu safhada asıl öenmli olan akademik çevrelerde idrak edilmiş olan sür'atli nufus artışı tehlikesinin idareciler ve siyasetçiler tarafından da benimsenmesidir. Bu dâvanın önemi bir kere kabul edildikten sonra dâvayı çözecek pek çok halçaresi bulunabilir.

Türkiyedeki Hızlı Nüfus Artışı ve Ortaya Çıkardığı Bazı Meseleler

Cavit Orhan Tütengil

Türkiye, yıllık nüfus artışı en yüksek olan ülkeler arasında bulunmaktadır. Güney Avrupa ülkelerinde yıllık nüfus artışı % 0.9 olduğu halde, Türkiyenin de içinde yer aldığı Orta Amerika, Venezüella, Formoza gibi ülkelerde bu oran % 3 ve daha fazladır. Halbuki Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Rusya'da yıllık nüfus artışının % 1.8 olduğunu istatistikler göstermektedir.

Türkiye bakımından ilgi çekici bir nokta, İkinci Dünya Savaşı yılları bir tarafa bırakılacak olursa, genel nüfusta rastladığımız yıllık artışın gittikçe yükselmekte bulunmasıdır. Aşağıdaki tabloda, 1954'ten bu yana Türkiye nüfusundaki yıllık artış oranını görmek mümkündür.

Yıllar	Artış oranı (% 0)
1950	22.0
1955	28.1
1960	29.3

Son (1960) Genel Nüfus Sayımının telgrafla alınan ilk neticelerine göre yıllık artış şehirde 43.8 olduğu halde köyde 23.0'tür. Yukardaki tabloda verilen 29.3 oranı ise köy-şehir toplamıdır. İstatistik Genel Müdürlüğü, 1955 - 1960 devresi yıllık nüfus artışı oranı olan 0,02932'nin, 1961 - 1965 devresinde, «önemli ihtiyaç maddelerinin sağlanmasında son yıllarda karşılaşılan güçlüklerin nüfus artışında» engelleyici bir etki yapacağını tahminle 0,0285 olacağını kabul etmektedir. Buna göre Türkiyenin 1965 yılındaki genel nüfusu 32 005 147 olarak hesap edilmektedir.

Türkiyede nüfusun niçin hızla artmakta olduğu, bu artışın sebepleri yazımızın konusu dışında kalmaktadır. Bu sebepler, bütün az gelişmiş ülkelerde ortaklaşa olduğu için kolaylıkla bilinebilir. Yıllık artıştaki yükselme temayülünün ise salgın hastalıkların önlenmesiyle açıklanması mümkündür.

o

Hızlı nüfus artışını iktisadî büyüme ve içtimaî hizmetler geriden takip edegeldikleri için bu artış sıkıntılı bir takım «meseleler»le karşımıza çıkmaktadır. Köyde doğanların daha çok olmasına karşılık şehirlerdeki nüfus artışı oranının daha yüksek olmasının da gösterdiği gibi «köylerden şehirlere doğru bir nüfus akını» meydana gelmektedir. Tarım alanlarının sonuna varılmış olması, geleneksel metotların henüz bırakılmaması ve tarımda makineleşme bu akını zorlamaktadır. Büyük şehirlerimizi kuşatan «gecekondu» çemberleri, ortaya çıkardıkları düşündürücü meselelerle hızlı nüfus artışının bir görünüşüdürler. Öte yandan, ortalama millî gelir arttırılamamakta, düşük gelirler tasarrufu önlediği için de yatırımlar güçleşmekte, gıda maddelerine ve giyeceğe yönelen istihlâk ise darlık ve yokluğa yol açmaktadır.

Nüfus artışının âmme hizmetlerinde ortaya çıkardığı yetersizlik özellikle sağlık, eğitim ve öğretim alanlarında kendisini göstermektedir. Doktor ve hemşire, öğretmen azlığı yanında gerekli bina ve tesislerin yapılamamasının sağlık ve millî eğitim hizmetleri bakımından bizi sürüklediği çıkmaz meydandadır. Hastalara yatak, öğrencilere sınıf bulunamamakta, bir hastane yatağında birden fazla hastanın bulunması, okullarda ikili - üçlü hattâ dörtlü öğretim yapılması olağan sayılmaktadır. Bu misalleri pek çok âmme hizmetleri için de sıralamak ve göstermek mümkündür.

Misalleri çoğaltmadan, nüfus artışının Türkiye için taşıdığı anlam üzerinde durulmalıdır. Birçoklarının sandıkları gibi nüfusu artan bir Türkiye daha mı kuvvetlidir? Yoksa, fazla nüfusun bir zaaf olacağı günler yakın mıdır? Bu sorular, Türkiye için en elverişli nüfusun ne olduğu

konusunda ilgilileri düşündürmelidir. Bir taraftan da bu hızlı nüfus artışı karşısında başvurulacak çareler aranmalıdır. Çünkü mesele önünde sonunda iktisadî gelişme ile artan nüfus arasındaki ayarlamaya dayanacaktır. Bugünkü durumu devam ettirebilmek için bile ya nüfusu iktisadî imkânlara göre sınırlamak, ya da iktisadî gelişmeyi gittikçe artan nüfusa göre yürütmek gerekecektir. Çetinlikten yana bu iki tutum arasında pek de büyük farklar yoktur.

Nüfusu hızla artan az gelişmiş ülkeler güçlükleri yenmenin tılsımını karşılıksız dış yardımlarda bulmuş görünüyorlar. Taşıma su ile değirmen dönmez, atalar sözü bu zihniyet için söylenmiş gibidir. Halbuki iş güçlerini harekete geçirmek, istihsale ve imara yöneltmek, yeni iş alanları açmak, su ürünlerini değerlendirmek... gibi yollarla «çıkmaz»dan kurtulabilirler. Yeter ki, dağınıklık ve rastgele hareket yerine plânlı ve disiplinli çalışmayı, bireysel çıkar yerine toplum menfaatini, gelip geçici çareler yerine köklü reformları koyabilsinler.

o

Nüfus Artışının İktisadî Neticeleri

Zeyyat Hâtiboğlu

Memleketimizdeki yıllık nüfus artışı % 3'e yaklaşmaktadır. Bu nisbet dünya nüfusundaki vasatî artıştan çok yüksektir. Türkiye, dünyanın nüfusu süratle artan memleketleri arasındadır. Nüfusumuzdaki bu artış bazı kimseler tarafından mes'ut bir hâdise olarak gösterilirken, diğer bazı kimseler bunun memleketimiz için çeşitli mahzurlar doğurduğunu ve doğuracağını ileri sürüyorlar. Bu yazının, gayesi nüfusumuzdaki sür'atli artışın memleketimiz için bir çok iktisadî zorluklar getirebileceğini göstermektir.

Bir memleketin nüfusunun fazla olması ile artmakta olmasını ayrı ayrı incelemek gerekir. Meselâ, Türkiye'de 50 milyon insanın bolluk içinde yaşamasına imkân verecek tabiî kaynakların bulunduğu kabul edilse bile nüfusumuzun önümüzdeki 25 yıl içinde 50 milyona yükselmesi çok büyük zorluklar ortaya çıkaracaktır. Şu halde bu iki meseleyi ayrı ayrı inceliyelim.

Türkiye nüfusunun fazla olmasının iktisadî olmıyan bazı faydaları şüphesiz vardır. Fakat, memleketin tabiî kaynakları ne sayıda nüfusu bolluk içinde yaşatabilecek durumdadır. Bu hususta ciddî bir inceleme yapılmış değildir. Yalnız bilerek veya bilmiyerek, memleketimizin tabiî kaynaklarının bol olduğunu bir çok kimseler tekrarlayıp dururlar. Bu düşüncenin hiç bir ilmî dayanağı yoktur. Bilinen tabiî kaynaklarımız hiç de zengin değildir. Tersine, bugünkü nüfusumuza bile yetmiyen ziraat arazimiz her yıl erozyonlarla çorak hale gelmekte, ormanlarımız tahrip edilmektedir. İran gibi, Arap memleketleri gibi bol petrol kaynaklarımız yoktur. Bilinen demir ve kömür ma-

denlerimiz de zengin değildir. Anadolu tarihin en eski devirlerinden beri istismar edilmiş, tahrip edilmiştir. Memleketimizin çok büyük kısmında yağış nisbeti normalin altındadır. Su kaynaklarımızın kullanılması çok masraflıdır. Yurdumuzun morfolojik bünyesi ulaştırma imkânları bakımından çok elverişsizdir. Durum böyle iken Türkiye'nin tabiî kaynaklarının zenginliğinden söz etmek ne derece doğru olabilir ?.

Farzedelim ki, yurdumuz tabiî kaynakları bakımından şimdikinden çok daha yüksek seviyede bir nüfusu besliyecek durumdadır. Böyle olsa bile, sür'atli nüfus artışının ortaya çıkaracağı iktisadî zorluklar nüfus artış hızının yavaşlatılması hususunda tedbirler alınmasını gerektirmektedir.

Yurdumuz iktisaden geri kalmış bir memleket olup insan başına düşen millî gelir çok düşüktür. İktisaden gelişebilmek maksadıyla yüksek seviyede sermaye yatırımları yapılması gerekir. Sermaye yatırımlarının sonunda şüphesiz millî gelir artacaktır. Fakat millî gelir artarken nüfus da artacak olursa insan başına düşen gelirde bir artış olacaktır. Nitekim İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan resmî millî gelir tahminlerine göre Türkiye reel millî geliri 1948'de 100 kabul edilse 1959 yılında 180'e çıkmış, yani % 80 artmıştır. Fakat aynı süre içinde nüfusumuz da hızla arttığı için nüfus başına reel millî gelir 440'dan 589'a yükselmiş, yani % 80'e karşılık yalnız % 32 artmıştır. Bu süre içinde nüfus artışımız daha yavaş olsaydı insan başına düşecek reel gelir daha fazla olacak, yüksek gelirden yapılacak yatırımlar da yüksek seviyede olacağı cihetle, gelir artışı çok daha fazla olacaktı.

Burada üzerinde durulmak istenilen nokta şudur. Nüfusun artış hızı yüksek olduğu müddetçe iktisaden geri kalmış memleketlerin yapacağı sermaye yatırımları düşük seviyede bulunacak ve sonunda iktisadî kalkınma gerçekleştirilemiyecektir. Nitekim, en iyi bir tahminle, memleketimizde 2 liralık bir sermaye yatırımının 1 liralık gelir artışına sebep olacağı kabul olunursa, nüfusumuz yılda % 3 arttığına göre, millî gelirimizin % 96'sına tekabül eden

.ermaye yatırımlarının ancak artan nüfusumuza iş sağlamaya yeteceği ve bunun insan başına düşen millî geliri arttırmak bakımından hiç bir faydası olmıyacağını ortaya koyar.

Millî geliri çok düşük olan memleketimizde yıllık net yatırımlar, millî gelirin % 8 - 10'u olduğuna göre, bunun % 6'sı artan nüfusa iş sağlamaya kâfi gelecek ancak % 2-4'e tekabül eden bir nisbetin insan başına düşen gelirin artmasına yardım edeceği ortaya çıkar. Bu nisbet ise millî gelirimizdeki artışın çok az ve zor olacağını göstermeğe kâfidir.

Nüfus artışının kısa vadede doğuracağı zorluklar ise, üzerinde önemle durulmak gerekir.

Önümüzdeki yıllarda memleketimizin iktisaden kalkınması için çiftçi nüfusun kısmen sanayie ve dolayısıyla şehirlere akması gerekir. Fakat farzedelim ki çiftçi nüfus olduğu gibi kalsın fakat nüfusun tamamı sanayie ve şehirlere aksın. Bunun mânası şehir nüfusunun her yıl 750.000 artması demektir. 750.000 kişinin şehirlerdeki mesken ve diğer şehir hizmetlerini karşılamak çok büyük yatırımları gerektirir. Ayrıca bu kimselere iş sahası sağlamak için çok büyük yatırımlara ihtiyaç olacaktır. Her iki cins yatırımların yılda en az insan başına 10.000 lira kabul edilirse, artan nüfusumuzun şehirlere yerleştirilmesinin yılda 7 1/2 milyon liraya ihtiyaç göstereceği ortaya çıkar. Oysaki, halen yurdumuzda yapılan yatırımlar toplamı 5 milyonu geçmemektedir. Şu halde mevcut yatırımlarımızın hepsini artan nüfusumuzun şehirlere yerleştirilmesine ayırırsak bile bu işi başaramayız. Bugünkü nüfusun hayat seviyesini yükseltmek için gerekli yatırımlar nereden yapılacaktır ?.

Meselenin çok yalınkat bir tetkiki bile, bugünkü şartlar altında, nüfus artışının memleketimiz için büyük zorluklar doğuracağını göstermektedir. Ayrıca nüfusun hızla artışının ortaya çıkardığı içtimaî meseleler de gözden uzak tutulmamak gerekir.

Nufus Artışı ve Amme Hizmetlerinde Fakirleşme

Haydar Kazgan

Memleketimizde nufus artışı bilhassa şehirleşmeyi hızlandırdığı için başta şehir hizmetleri olmak üzere diğer âmme hizmetleri talebini artırmaktadır. Bu artışa muvazi olarak âmme hizmetleri arzında elâstikiyet temin edilemediği için, nufus artışı fert başına âmme hizmetlerinin kıymetinde bir azalma ile karşı karşıya kalınmakta ve neticede medeniyet seviyemizin yükselmesi tehlikeye girmektedir.

Bu bahsettiğimiz tehlike bütün Batı devletlerinde mevcuttur. Hattâ A. B. D. de piyasa ekonomisinin dışında tedarik edilen mal ve hizmetler bakımından bir yetersizlik müşahede edildiği ve bu sebeble bu memleketin âmme sektörünce tedarik edilmesi lâzım gelen mal ve hizmetler bakımından nisbî bir gerileme içinde olduğu konu edilmektedir (1). Bu hizmetler arasında millî müdafaa, eğitim, şehir sağlığı, münakale v.s. yer almaktadır. Ve A. B. D. nin ilim yarışında Rusya'dan geri kalmasına sebeb ilmin piyasa yolile finanse edilmediği ve devletin de ilme kendi kaynaklarile verdiği önemin gayrı kâfi olduğu şeklinde konu edilmektedir. Ayrıca bazı şehirlerin lüksüne rağmen pis oluşu da aynı sebebe bağlanmaktadır. Benzer mütalâalar halen bütün Batı memleketlerinde ileri sürülmektedir.

Türkiye'de ise nufusda bu son on yıldaki artış bir taraftan fert başına gelir artışı ile neticelendiği için âmme hizmeti talebi büsbütün şiddetlenmiştir. Artan varlıklı nufus şehirde yaşamak istemekte ve şehirlerin kalabalıklaşmasına sebeb olmaktadır. Diğer taraftan bizde son on yılda sanayileşme dolayısile sanayi merkezlerine yani büyük şehirlere ziraî bölgelerden olan akın tabiî seyrini göstermiştir. Buna muvazi olarak şehirlerde okul, sağlık, müna-

kale, aydınlatma, su v.s. âmme hizmetlerine olan talep şiddetlenmiş, memleketimiz şartları içinde âmme hizmeti olmak lâzım gelen mesken meselesi büyük bir çıkmaza girmiş ve neticede büyük şehirlerimiz istimlâklere, lüks caddelere ve gösterişli binalarına rağmen modern bir şehir olmaktan uzak kalmıştır. Nitekim lüks binaların önünden geçen yollar bakımsız kalmış bir kısmı gereğine uygun inşa edilmemiş, kanalizasyon ve sair tertibat gereği gibi olmaktan geri kalmıştır. Çöpler günlerce sokaklarda kalmış, bazı semtler ise bunun bir âmme hizmeti olduğunu hala farketmemiştir. Nihayet şehirlerimiz gece kondu istilâsına uğramış ve gelir tevziile son on yılda toplumu iki ayrı sınıfa ayırma olayı panoramik bir hale getirmiştir.

Demek oluyor ki, toplumumuzda nufus artışı bu artış nisbetinde devlet ve mahallî idareler bütçesinde bir varidat artışı elde edilemediği için piyasa dışından tedarik edilen hizmet ve mallar bakımından toplumumuzun fakir kalmasını hazırlamaktadır. Bunu önlemek için şimdiye kadar başvurulan usuller daima enflâsyonla hizmet arzının finansmanına dayanmış olması, devletin bu yoldaki harcamalarının aynî kıymetini düşürdüğü gibi, bu defa cemiyette servet ve gelirler bakımından ve dolayısile zevkler ve medeniyet ölçüsü yönünden farklı olan iki sınıfın teşekkülüne sebep olmuş ve neticede âmme hizmetleri talebe cevap vermekten uzak kalmıştır. Zira toplumda meydana gelen bu ikileşme dolayısile talep edilen âmme hizmetinin bünyesinde büyük farklılaşmalar meydana getirmek suretile devleti adı geçen hizmetleri arzda âciz bırakmıştır. Nitekim talep edilen âmme hizmetleri varlıklı ve dolayısile medeniyet seviyesi yüksek olanlar bakımından çok çeşitli ve maliyeti yüksek hizmetler şeklinde tezahür etmiş, buna mukabil şehirlerde çoğunluğu teşkil eden diğer sınıfın hakkı olan hizmetler ihmal edilmiştir. Oysa ki, bilhassa bedava arzedilen âmme hizmetlerinde bu sınıfın istifadesi yüksek olmak lâzım gelirdi. Fiyatla arzedilen âmme hizmetlerinde ise, hizmeti talep edenlerin alış kudreti hesaba katılan bir sistem kurulamadığı için, zenginler bu hizmetleri hiçbir fedakârlığa katlanmadan tedarik edebilirken

diğerleri fiyatların yüksekliği yüzünden bunlardan mahrum kalmak tehlikesi içinde bırakılmışlardır. Meselâ gecekondu semtlerinde elektrik ve terkos, havagazı tesisatının kurulması için hizmet talep edenlerden istenen fiyatın yüksekliği bunlarda oturanların adı geçen bu ilkel ihtiyaçlardan mahrum kalmalarına sebep olmuştur. Oysa ki zengin mahallelerde aynı hizmetlerin tesisat ve kullanma bedeli için talep edilen fiyatı yükseltmek suretile fakir semtlerde aynı şey için talep edilecek fiyatı düşürmek usulü Batı'nın en canlı bir örneği olarak karşımızda duruyordu. Âmme hizmetlerinin müşterinin satın alma kudretine göre derecelendirilmiş fiyatlarla arzı meselesi Batı'da sosyal politikanın önde giden bir usulü olduğu halde bizde her nedense bu hususta bir teşebbüs görülememiştir. Son defa Sirkeci banliyosunda yapılan fiyat ayarlamaları, Batı'da bilhassa demiryolları ve taşıma hizmetlerinde kaçınılmaz bir usul olan bu usulün memleketimizde bilinmediğini açıkca göstermeğe kâfidir. Bilindiği üzere bu hattâ üçüncü mevki 60 kuruş ve birinci mevki 75 kuruş olarak tesbit edilmiştir. Halbuki bu iki mevki yolcularının aralarındaki satın alma gücü farkı 15 kuruşdan çok fazladır. Zira aynı yol bir tarafta gecekondulara bir tarafta da zengin ve lüks villâlara uzanmaktadır.

Nufus artışını beklenen ve arzu edilen bir hâdise kabul etmeden evvel yukarda ele aldığımız meselenin muhasebesini yapacak olursak toplumu idare etmede, devlet faaliyet ve gayelerinde bugünkü zihniyetten kurtulmanın zarurî olduğuna ilkel bir kavram ile dahi kanı getireceğimize şüphe yoktur. Nufus artışını toplumca iyimserlikle karşılamadan evvel bu artışın bilhassa âmme hizmetlerine olan talebin hacminde ve strüktüründe meydana getireceği artış ve değişikliği göz önünde tutmak mecburiyetindeyiz. Aksi halde bu artış başıboş bırakılmış insanlar topluluğunu bunların gelirlerinin müsaade ettiği bir hayat seviyesi içinde bırakacak ve devlet faaliyetinin medeniyet seviyesini tâyin eden âmme hizmetleri arzı şeklindeki tezahürünü geri bırakarak toplumu özden ve dışdan fakir görünüşlü kılacaktır.

Nufus Teorisi

Haydar Kazgan

Modern nufus teorisinde üç mühim safhayı birbirinden ayırt etmek lâzım gelmektedir. Birincisi demografik safhadır ve nufusun terkibi ile zaman içinde kaydettiği sayı kıymetini ele alır. İkincisi ise bio - social safhadır ve insan neslinin gelişmesinde biolojik faktörlerle sosyal faktörlerin ve bu arada iktisadî nizamın bir arada meydana getirdikleri tesirleri ele alır ve bu tesirlerin nufusun kalitesi ile olan alâkasını inceler. Üçüncüsü sosyo - ekonomik faktör olup nufus ile iktisadî ve sosyal müesseselerin münasebetlerini bilhassa yaşama standardı bakımından ele alır.

Şunu belirtmek yerinde olacaktır ki nufus teorisinde değişkenlerin çok olmasından ötürü bilhassa sebeb ve neticeler yönünden matematik ifadeler kâfi gelmemektedir. Yalnız demografi bahsinde nufus artış ve azalmaları, o da mükemmel istatistikler sayesinde, karşımıza sağlam rakamlar olarak çıkmakta buna mukabil bu artış ve eksilmelerin sebeb ve neticeleri kültürel iktisadî, sosyal, coğrafî olmakta ve insanların ruhî ve biolojik yapıları ile davranışlarına bağlı kalmaktadır.

Nufus teorisinin gayesi nufus hareketlerinin insanların refahına olan tesirlerini bulmak, araştırmak ve bunları bazı prensiplere bağlamaktır. Oysa ki, nufus siyaseti muayyen bir mahalle ve devreye bağlı kaldığı için teoriden ayrılmaktadır. İkisi arasındaki münasebet ise her siyasetin teorik esaslara bağlı kalması lüzumu ile izah edilebilir. Şöyle ki, nufusun hayat standardını yükseltmeyi gaye edinmiş bir nufus siyasetinde gerek teorik ve gerek hâdise olarak istenilen hayat stardardını tâyin eden tabiî demografik ve teknolojik olayların objektif bir tarzda incelenmesi zarurî olacaktir. Aynı şekilde gayeye ulaşmak için hangi fak-

törlerin kontrol edilebileceğini ve bu kontrolların nereye kadar uzanabileceğini de keza nufus teorisi verecektir. Fakat bu uygunluk tahakkuk etmediği için nufus siyaseti daima bir ideoloji meselesi olmakta, miliyetçilik siyasetine bağlanmakta ve ticarî birtakım gayelerin tahakkukuna vesile teşkil etmektedir; Nitekim teorinin kurallarından biri olan mantık ve müsbet ilime bağlı bir cemiyet olan eski Yunan'da nufusun refah seviyesinin artırılması veya mevcut seviyenin muhafazası için doğan çocukların katli dahi göze alındığı halde sonraları bilhassa dinlerin ve adetlerin tesirile hisler mantığa galebe çalmış ve nufus siyaseti fakirleşme bahasına da olsa nufusun artmasını destekleyen bir «a priori» liğe bağlı bırakılmıştır. Eski Yunan'da mantık vahşeti icap ettirince bundan kurtulma çareleri bu defa kolonizasyon yolile vahşetin en korkuncu olan istismar şeklini almıştır. Ve bu zamanımıza kadar devam etmiştir. Ana vatanın nufus artışına rağmen refahını artırmak isteyen Avrupa kolonilerdeki yerli halkı sömürmek yoluna gitmiştir.

Nufus teorisinin ilk yazarlarına ve kurucularına raslamak için yine eski Yunan'a gitmek lâzımdır. «Cumhuriyet» adlı meşhur eserinde Eflatun nufus artışı ile refah seviyesi arasındaki münasebeti çok açık bir şekilde belirtmiştir. Ona göre ideal olan şehir nufusu muayyen bir miktarı aşmamalıydı. Bunun için de doğumların kontrolünden başka çare yoktur. Aristo ise doğumu kontrolden ziyade meseleyi mülkiyet ve servet yönünden ele alıyor ve nufusu bunların miktarına oranlı olarak bırakmak lâzım geldiğini ileri sürüyordu. Ona göre serveti olmayanların fazla çocuk yapmayacakları tabiî telâkki edilmek lâzımdı.

Roma'da yükselme ve istilâ devrinde nufus meselesi tamamen nasyonalist açıdan ele alınmış ve ana vatan nufusunun çoğalması için tedbirler düşünülmüş ve tatbik edilmişti. Büyük Ogüst bilhassa asillerin fazla çocuk yapmalarını kanunlar yolile mecbur etmişti. Roma'da asillerde doğumların düşüklüğü imparatoru endişeye düşürmüş ve böyle bir tedbir almak zorunda kalmıştı. Aynı nevide tedbirler 1623 de İspanya'da ve 1666 da Fransa'da Colbert'-

in çıkartmış olduğu kanunla yeni zamanlar Batı'sında da görülmüştür.

Orta Çağ Avrupasında Hristiyanlığın hâkimiyeti nufusun çoğalması aleyhinde hiçbir tedbir alınmamasına sebeb olmuş, bu arada bazı yazarlar nufus çoğalması aleyhinde eserler yazmışlardır. Rönesansla beraber mesele felsefe ve milliyetçilik cereyanları içinde büyük önem kazanmış ve bir taraftan kurulmakta olan büyük siyasî topluluklar nufus artışı yönünde bir siyaset takip ederken, diğer taraftan meselâ Machiavelli «Discorso sopra la prima deca di Tito Livio» adlı meşhur eserinde nufus artışı ile açlık arasında pozitif bir bağ bulunduğunu iddia etmiştir. Keza Botero «Delle Cause della grandezza delle città» adlı eserile 1588 senesinde yani Malthus den aşağı yukarı iki asır evvel nufus artışının durdurulmasının yaşayanların refahını artırmak için şart olduğunu söylemiştir. Bunu takiben birçok Fransız, İngiliz ve Alman yazarları 17. ve 18 asırlarda Malthus nazariyesini hazırlayan fikirler ileri sürmüşler, nufusun artışı üzerinde israr eden nasyonalist teorilere hücum etmişlerdir.

Fakat bu fikirler başka fikirleri öne sürmek için bir vasıta şeklinde kullanıldığı için pek o kadar nazarı dikkati çekmemiş, ancak Malthus'dan sonra bir kıymet kazanmaya başlamıştır. Nihayet Malthus 1798 de «Essays on the Principle of Population»ı neşretmiştir. Fakat bu kitabın ilk etkisi bugün bize aksettiği şekilde olmamıştır. Fransız İnkılâbı dolayısile büyük bir endişeye kapılmış olan İngiliz ve diğer memleketler asilleri Godwin ve Condorcet'nin radikal nufus siyasetini tenkit etmek ve ihtilâli nufus artışına bağlamak için bu eseri bir koz olarak kullanmışlardır. Bilindiği üzere bu kitabın ancak birkaç sayfası Mlathus'un bugün bize intikâl eden nufus nazariyesini açıklamaktadır. Buna göre nufus artışı gıda ve barınma arzının çok üstünde bir seyir takip etmektedir. Malthus'un ifadesine göre nufus geometrik olarak artarken, beslenme vasıta ve imkânları ancak aritmetik olarak artmaktadır. Bunun da neticesi açlık, ahlâk sukûtu ve bunun milletler arası bir ifadesi olan harplerdir. Malthus'un bu ana

fikri o sıralardaki dünya ve bilhassa Avrupa olaylarına tamamen uyduğu için ilmî bir değer de kazanmıştır. Nitekim 1791 ile 1815 arası Avrupa'da muhtelif sebebler yüzünden yani harpler, başta verem olmak üzere yetersiz gıda rejiminin sebeb olduğu diğer hastalıklar 10 milyon insanın vakitsiz yani genç yaşda ölmüş bulunuyordu. Bu sebeble hâdiseleri bizzat yaşayan Malthus kitabının ikinci baskısında (1803) nufusun artmasına karşı alınması lâzım gelen tedbirlere temas etmişti. Malthus bu tedbirlerin başında o zaman için yeni olabilecek bir ahlâk anlayışını koymuştu: kabil olduğu kadar geç evlenmek ve evlenme dışı hiçbir cinsî temasda bulunmamak. Bunun için de hıristiyanlığa sığınıyor ve hıristiyanlığın ihtiraslarımıza hâkim olmayı öğrettiğini hatırlatarak tabiat kanunlarından sıyrılan bir insanlık peşinde koşuyor. Fakat bedbinliğini yine de yenemiyor, sefalet, fazilet ve kötülük arasında bocalayan bir insanlığı kurtarmanın kolay olmayacağına inanmış bir kimse olduğunu her halile belli ediyor. Fakat asıl fikri sefaleti yenmek için fazilet kâfi gelmediği takdirde kötülüğü meşru görmekten başka çare olmadığını yani nufus artışlarının nüvesi olan evlenmeleri durdurarak fahişelik müessesesinin kabulünü bir çare olarak görüyor.

Fakir ve işçi sınıflarının durumlarına temas eden Malthus, bunların refah seviyesinin ancak sayılarının çoğalması durduğu zaman artacağını söylemiştir.

Malthus'un nufus teorisi bir taraftan bilhassa Ricardo ve diğer iktisatçılar tarafından ipotez şekline konularak diğer iktisadî meselelerin ve kanunların ortaya çıkarılmasında kullanılmış, bilhassa iktisadî düşüncenin hâkim olduğu fikri cereyanlarda ana fikir olmak istidadını göstermiştir. Bu yönde iktisat teorisi uzun müddet Malthus teorisinin çerçevesinde kalarak «bedbinlik» ifade eden bazı neticelere varmıştır.

Maltuhus'un nufus nazariyesi tabiatile bir taraftan da tenkit edilmiştir. Yapılagelen bu tenkitleri başlıca iki kısımda toplamak gerekir. Birinci grupta psikolojik, etik ve dini olanları toplamak icap eder. İkinci grupta ise ekonomik faktör yalnızdır. Birinci grup hıristiyanlığı, insanlık

ahlâkı ve insanın kendine has davranışlarını öne sürerek insanlığın hiç olmazsa hıristiyanlığın sefalet, kötülük getiren bir nufus çoğalmasını önleyecek vasıflara sahip olduğunu ileri sürmekte idi. Hrıstıyanlık, Batı'da yerleşmiş olan ahlâk kuralları ve nihayet bu ikisine bağlı kalan insan davranışlarını daha iyi bir insanlık yolunda kontrol ve ayarlayacaktır. Bu fikrin yanında ikinci grupta toplanan fikirler meseleyi ilmî açıdan ele almışlardı. İddiaya göre bir taraftan yeni toprakların ziraate açılması ve diğer taraftan mevcut istihsal usullerinde verimliliği artıran usullerin kullanılması beslenme, giyinme ve barınma imkânlarını nufus artışının hızından daha hızlı bir şekilde çoğaltmaktadır. Bilhassa 1915 den sonraki Batı dünyası ve bu arada Amerika ve kolonilerin sağladığı iktisadî gelişme ikinci grubun Malthus nazariyelerine karşı olan fikirlerini ilmî yönden haklı çıkaracaktı. Fakat bu çok kısa sürmüştü. Dünya 1850 senelerine doğru büyük iktisadî çöküntülere maruz kalmıştı. Bu defa yeni bir felsefe ekonomik düşüncenin her düşünceye hâkim olduğunu iddia ederek, nufus artışının bir vakıa olduğunu ve mevcut siyasî ve iktisadî nizamın tabiî bir neticesi sayılmak icap eden çalışan sınıfların sefaletini sadece nufus artışına bağlamanın doğru olmadığını iddia edecektir. Sosyalizm adını alan bu felsefe, bu iktisadî doktrin Malthus'un haber verdiği sefaletin nufus artışının tabiî bir neticesi olmayıp mevcut kapitalist nizamın hatası olduğunu kabul ediyordu. Bunun için de çareler bu felsefenin muhtelif dallarına göre değişmekte idi. Bir kısmı buna bazı çareler düşünüyor bir kısmı ve bu arada K. Marx işçi ihtilâlinin en kısa zamanda tahakkuku için çareleri bir tarafa bırakıp, sefaletin tahammül edilmez hale gelinceye kadar müdahalede bulunulmamasını istiyordu. Ona göre artan nufus artan işçi sınıfı, azalan kapitalist zümre demek olduğundan bu çoğalmanın ihtilâlin zaferle neticelenmesi için arzu edilen bir hal kabulü icap ediyordu. Aynı şekilde ondan sonra gelen bir Fransız sosyalisti Jean Jaurès sosyalizmin işçi sınıfının çoğunluğu teşkil etmesi yani nufus artışı ile iktidara gelebileceğini düşünüyordu. Zira ona göre demokraside ikdidar çoğunlu-

ğun idi ve bu demokrasinin en iyi idare şekli olduğunu ileri sürüyordu.

Neo - Marksistler ve bu arada Rosa Luxemburg ise iktisat teorisinin zamanımızdaki gelişmesinden istifade ederek kapitalist ekonomilerin fazla tasarruf yani sermaye teşekkülünden ve teknikde kaydedilen ilerlemelerden dolayı bir talep düşüklüğü meydana geldiğini depresyonların kaçınılmaz olduğunu söylemektedir. Böylece bu memleketlerde geniş bir kütle yani işçi sınıfı tabiî kaynaklar servet ve bunları işletecek bilgi ve teknik olmasına rağmen daima sefalet veya istihlâk düşüklüğü ile tehdit edilmektedir. Oysa ki sosyalizmde fazla tasarruf yoktur ve gelir tevziindeki eşitlilik talep düşüklüğünü önlemek suretile istihdam seviyesinin işsizlik meydana getirecek şekilde düşmesini önlemektedir. Bu itibarla sosyalist bir ekonomide nufus artışı istihsal artışı ile beraber yürüyeceğinden bunlar arasındaki muvazenesizliğin sebeb olduğu bir kısım halkın sefaleti önlenmiş olacaktır.

Nihayet günümüzde Malthus'un nufus nazariyesini haklı çıkarmamak için sarfedilen gayretler bakımından iyimser olmak artık bir iktisadî rejim meselesi olmaktan çıkmıştır. Her iki dünya da sefaleti önlemek için kendi imkân ve vasıtalarını seferber etmiş durumdadır. Farklı olan bizce felsefedir, metodlar değildir. Zira artık dünyada 19 asır kapitalizminden eser olmadığı gibi sosyalizm kurucularının tasavvur ettikleri aleme başka yollardan da gidilebileceği anlaşılmıştır. Bu ise iktisadî konularda felsefeden kaçınmak, pragmatist olmak nihayet belirli ipotazlerden hareket ederek plânlarla gayeye varmaktır.

o

Dünya Nufusu

Julian Huxley

Dünyanın etrafında benim gibi geziye çıkan bir insanın artan nufusun istihsal kaynaklarına yaptığı tazyikin etkisi altında kalmaması imkânsız. Çinde, Javada yoğun insan kalabalığı, Japonya ve Hindistanda doğurganlığın sınırlanması için yapılan çabalama; toprak aşınması, ormanların yokolması ve bazı hayvan türlerinin ortadan silinmesi nufus artışının tarihimizin yeni ve korkutucu bir safhasını açtığını gösteriyor.

Bu korkutucu artış 1954'te Roma'da toplanan ve dünya nufusu üzerinde 5 yıllık bir çalışmanın sonuçlarının tartışıldığı bir konferansta açıkça ortaya konmuş bulunuyor. Bugün dünya nufusu 2,5 milyarın üstünde ve her yıl 34 milyon, her saat başı 4 bin artıyor. 20 ci yüzyılın başlangıcına kadar yıllık artış oranı, bileşik faizle, % 1'in altında olduğu halde günümüzde yükselerek % 1,33'e varmış. Önümüzdeki yıllarda bu oranın daha da yükselmesini bekliyebiliriz.

1650 - 1920 yılları arasında dünya nufusu iki defa iki misli bir artış gösterdi : ilk iki misli artış iki yüzyılda tamamlandığı halde, ikincisi için yüzyıldan az bir süre gerekti. Bugünkü artış oranı ile 1920 - 80 yılları arasında tekrar bir misli çoğalmış olacak.

Nufus artışı gerçekte farklı gelişme safhaları gösteriyor : ilk safhada gerek doğum gerek ölüm oranlarının

---

Dünyaca tanınmış biyoloji âlimi Julian Huxley'in burada derlediğimiz denemesi bir dünya gezisinden sonra 1954 yılında kaleme alınmış ve ilk defa 1956 yılında «Dünya Nufusu» başlığıyla **Scientific American** dergisinde yayınlanmıştır.

yüksekliğinden ötürü nufus ancak pek düşük bir oranla artabiliyor. İkinci safhada ölüm oranı sür'atle düştüğü halde doğum oranı değişmediğinden nufus sür'atle çoğalıyor. Üçüncü safhada ise ölüm oranı ile beraber doğum oranı da düştüğünden düşük bir artış oranında karar buluyor.

Batı Dünyasında ölüm oranındaki düşüş pek uzun bir süreyi gerektirdiğinden bu arada şehirleşme, sanayileşme gibi olaylar doğum oranını da etkiliyebilmiş, nufus artışı böylece kendiliğinden sınırlanabilmişti. Günümüzün geri kalmış memleketlerinde ise olaylar başka bir şekilde seyrediyor : ölüm oranı birkaç yıl içinde yeni ilâçlarla sür'atle düştüğü halde doğum oranında hiçbir değişiklik olmuyor. Gerçekten, bütün geri kalmış memleketlerin yılda % 2 - 3 gibi korkutucu bir nufus artış oranı gösterdiğini ve dünya nufusunun yarıdan fazlasının bu memleketlerde bulunduğunu düşünürsek telâşlanmamak imkânsız : çünkü insan oğlu küremizin kanseri olmak yolunda.

Bazı iyimserler sanayileşme, yeni toprakların işlenmesi ve bilimsel araştırmaların besi imkânlarını da geliştireceğini ileri sürmekte : ancak bunun gerçekleştirilebilmesi için büyük kapital yatırımlarına, bilgiye ve uzun bir zamana ihtiyaç var. Nufus artışı ise daima besi maddeleri üretimi ile aradaki yarışı kazanıyor. Dünya Sağlık Teşkilâtının tahminlerine göre dünya nufusunun 2/3'ü yeter derecede beslenememekte. Üretimin sadece artan nufus değil bu kütlenin de beslenmesini sağlayacak çapta artırılması ise imkânsız.

Öyleyse bunun çaresi nedir ? Tek çare bir nufus siyaseti güdülmesi. Geri kalmış memleketler kendi kaderleri için kararı bugün kendileri vermekte. Artık nufus kalabalığındaki kuru bir artışın amaç sayılması, nufus artışının doğurduğu meselelerin kaçınılmaz olduğu yolundaki yanlış inançlarını terketmeleri gerekiyor. Yaşamanın niteliğinden ayrı olarak insan sayısının bir kıymeti olduğu düşüncesi hiçbir gerçeğe dayanmamakta.

Aşırı yoğun nufus, günlük ekmekten gayrı insanın bütün ihtiyaçları için sağlıyabileceği tatminleri sınırlamakta: sür'atli nufus artışı şimdiden kendi amaçlarını baltalı-

yacak büyüklükte şehirler yaratmış, insanı tabiatın güzelliklerinden uzaklaştırmış bulunuyor. Dünyanın daha az yoğun nufuslu yerlerinde dahi ormanların yokedilmesi, hayvan türlerinin yeryüzünden silinmesiyle beraber çayırların otlakların sanayi merkezi haline getirilmesi eğlence, gezme, insan eli değmemiş tabiî güzellikleri seyretme gibi ihtiyaçlarımızı tatmin edilmez hale getiriyor.

Şimdilik gayemiz nufus artışını üretimdeki artışa göre sınırlamak olmalı; bizden sonraki kuşaklar da böylece dünya nufusunun aşağı yukarı aynı seviyede kalması imkânı üzerinde düşünmek fırsatını elde edecekler.

Bu genelleştirmelerin ışığı altında bazı memleketlerin nufus artışı meselelerini incelememiz daha kolaylaşmış olacak. İkinci Dünya Harbinden sonra dünya tarihinin en ilgi çekici olaylarından biri Hindistan ve Japonyanın doğum kontrolünü millî politika olarak benimsemeleri oldu. Japonyanın 90 milyonluk nufusu küçük İngiliz adalarının birbuçuk misli büyüklüğünde bir alana sıkışmış; bugün nufusu yılda % 1'in biraz üstünde arttığına göre önümüzdeki 10 yıl zarfında 100 milyonluk nufus bu dağlık ve ekilebilir yüzeyi pek dar alanda daha da sıkışmak zorunda kalacak. Sanayi veya ticaret kesimlerinde ne kadar önemli olursa olsun bir gelişmenin bu nufus artışını karşılayamıyacağını gören Japon hükümeti ciddî bir nufus kontrolü siyaseti gütmekten başka çıkar yol olmadığını kavramış bulunuyor. Japon Sağlık Bakanlığı Nufus Enstitüsü ücret ve vergi politikasının «büyük aile»yi teşvik etmekten kaçınması, sağlık hizmeti olarak halka doğum kontrol vasıtalarının dağıtılması, okullarda aile plânlamasının öğretilmesi, kadınlara doğum kontrolü için gerekli bilginin verilmesi için tedbirler alınmasını tavsiye etti. Eğer bu tedbirler başarılı olursa sadece Japonya bir felâketten kurtulmuş olmayacak, aynı zamanda diğer memleketler için de iyi bir örnek olacak.

Hindistanın nufus meselesi ise daha başka: şimdi nufus artışı % 1,33 yani A. B. D.'deki yıllık artış oranının altında olmakla beraber ölüm oranı henüz düşmeye başlamış. Avrupa memleketlerindekinin iki katı olan doğum

oranı ise hiç de düşecek gibi gözükmüyor. Eğer ölüm oranı Sağlık Bakanlığının umduğu seviyeye inerse, yılda 8 milyon kişi nufusa ilâve olacak demektir. Bugün dahi Hindistanda nufus açlıktan ölme sınırında yaşamaktadır. Gelenekler, cehalet, tabular ilerleme gayretlerini engelliyor. Ekilişe açılacak yeni toprak pek yok. Ormanların yokolması sonucu evlerde tezek yakılması toprağı tabiî gübreden yoksun bırakmakta. Nufusun bugünkü mütevazı artış oranı dahi her yıl nufusa 5 milyon kişi ilâve etmekte.

1947 yılında bağımsız Hindistan doğduğu zaman yeni hükûmet aşırı yoğun nufus ve nufus artışının memleketin refahını ve gelişmesini sınırladığını kavramakta gecikmedi: doğum kontrolü ilk 5 - yıllık plânın amaçlarından biri olarak ileri sürüldü. 1952'deki kıtlık ise bu çabanın kuvvetlenmesine yolaçtı. Hindistan hükûmeti bir taraftan ziraî üretimi artırırken diğer taraftan da memleketin sanayileşmesini sağlamaya çalışıyor. Ancak, nufus kontrolü olmaksızın sadece sanayileşme yolile Hindistanın nufus meselesinin çözüleceğine de inanmamakta.

Asyadaki Endonezya, Java, Bali, Tayland, Fiji adaları gibi memleketlerin nufus meselesi de Hindistan ve Japonyanınkinden daha az ciddî değil. Bu memleketlerin artan nufusu ile beraber artan sefaleti karşısında gelişmiş memleketler bir utanç duymakta. Geri kalmış memleketlere yapılan ekonomik ve teknik yardım da bu utancın bir sonucu. Ancak, bu yardımlar hiçbir zaman bu memleketlerin meselelerini çözümleyecek çapa varamamakta. Geri kalmış memleketlerin de bu çabalara usla yönetilen çok çalışma ve nufus artışını kontrol yolile iştirak etmeleri gerekiyor.

Nasıl atom gücünün yarattığı tehlike Hiroşima'dan sonra hepimizi bir dünya harbinden kaçınmak için uyardı ise umarım ki Roma'da 1954 yılında toplanan konferanstan sonra vardığımız sonuçlar hepimizi dünyadaki nufus artışının tehlikeleri hususunda uyarmış olsun.

Derliyen : Gülten Kazgan

Nufus Artışı ve İktisadî Kalkınma

Haydar Kazgan

İtalya'da «Sacro Cuore» Katolik üniversitesi profesörlerinden Rasquale Saraceno'nun «Lo Svliluppo Economico dei Paesi Soprapopolatı adlı kitabından derlenmiştir.

Nufus artışı iktisadî kalkınmaya ancak bir memleket veya bir mahal nufusunun mevcut tabiî kaynaklar ve sermaye eşyası miktarı ve bunların tedarik edilebilecek olanlarının mecmu kıymetine kıyasen optimum denilen hacmi aşmadığı takdirde bir müşevvik olabilir. Bu optimum hacim aşılmadığı takdirde nufus artışı bu halde istihsal edilen mal ve hizmetlerin piyasasını genişletmek suretile daha üstün bir iş bölümüne imkân verir, ihtisaslaşmayı teşvik eder, işletmelerin optimum cesametlere ulaşmalarını sağlar, ve bu şekilde içden ve dıştan tasarrufların azamîleşebileceği bir modern sanayiin kurulmasına ve büyümesine yardım etmiş olur. Bu hususta bize kati bilgiyi verecek olan ölçü gelirdir. Meselâ İngiltere 1800 senesine nazaran bugün dört misli olan bir nufusa sahiptir buna mukabil fert başına gelir bu memlekette o tarihten bu yana devamlı surette bir artış göstermiştir. Aynı husus A. B. D., Avustralya ve Batı Avrupa memleketleri için de varittir.

Buna karşılık nufus optimum cesametin üstüne çıktığı takdirde munzam bir nufus artışı iktisadî kalkınma ve yaşama seviyesinin daha iyiye gitmesini önleyen ve tesiri çok büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu hususta aşağıdaki yorumlarda bulunmak mümkündur :

a) Aşırı nufus halinde munzam bir nufus artışı marjinal altı kaynakların yani o ana kadar rantablı olmadıkları için işletilmeyen kaynakların kullanılmasına, işletilmesine sebeb olur ve bunların işletilmesi ancak yüksek maliyetleri bahasına mümkün olur. Meselâ İtalya'da ziraî ve yer altı kaynakların dünya maliyetlerinin çok üstünde maliyetlerle işletildiği bir hakikattir. Bunun sebebi nufusdaki devamlı artıştır.

b) Geri kalmış memleketlerde görülen yüksek doğum ve ölüm oranları şunu göstermektedir ki bu memleketlerde hiçbir zaman müstahsil olacak yaşa gelmeyecek olan çocukların geçindirilmesi büyük servet kayıplarına sebeb olmakta, diğer taraftan mütshasil olan ömürlerin kısa sürmesi umum nufusun çalışan nufusa olan oranını yani müstehliklerin müstahsillere olan oranını yükseltmektedir. Nufus artışındaki dinamizmin ne gibi neticeler doğurduğu bazı hesaplar neticesinde meydana çıkmış bulunmaktadır (1). Şöyle ki geri kalmış memleketler ileri memleketlerdeki nufusun yaşlara göre terkibine ve bu memleketlerde mevcut sağlık tesis ve imkânlarına sahip bulundukları takdirde bunlarda nufus başına gelirin % 20 hattâ % 30 artacağı tesbit olunmuştur. Meselâ yapılan hesaplara göre Hindistanın millî gelirin aşağı yukarı % 22,5'ğu onbeş yaşına varmadan ölen nufusun hayatını idame ettirmek için kullanılmaktadır. Aynı oran İngiletere için sadece % 6,5 dir (1). Şuna işaret etmek yerinde olacaktır ki Colombo plânı gereğince yapılması kararlaştırılan yatırımların finansmanında Hindistanda millî gelirin sadece % 4 - % 6 sının kullanılması mümkün sayılmıştır. Demek oluyor ki bu memleket millî gelirinin % 22,5 den daha azını 15 yaşından evvel ölen nufusuna sarfettiği takdirde yatırım nisbeti % 6 nın üstüne çıkabilecektir.

c) Yüksek bir nufus kesafeti ve devamlı nufus artışı

---

(1) Ghosch «Pressure of Population and Economic Efficiency in İndia».

J. J. Spengler «The Population Obstacle to Economic Betterment».

iktisadî gelişme halinde bulunan bir memlekette gerek bölgeler ve gerek iktisadî sektörler arasında her türlü hicret ve kaymaları imkânsız kılar. Bu da daha yaygın ve daha yüksek bir devlet harcama politikasını icap ettirecektir. Nitekim geri kalmış bölgelerin iktisadî ve sosyal kalkınması için yapılagelen devlet yatırım ve harcamaları ancak uzun vadede gerçekleşebilecek bir kalkınmanın müşevviki olduğu için, bu arada geçen zaman zarfında bunlar boşa giden harcamalar tesirini verecektir.

d) Bir memlekette nufusun devamlı surette artışı tasarruf kabiliyetini de tehdit etmektedir. Dahilde bu tasarruf kabiliyetine bağlı olan sermaye teşekkülü aynı zamanda yabancı sermayenin içeriye celbine de bir ölçü teşkil ettiği için, tasarruf azlığı sermayesizliği iki yönden hazırlamış olmaktadır. Nitekim yapılan hesaplara göre geri kalmış gelişme halinde olan bir memlekette yabancı sermaye celbi ile dahilden temin edilen sermaye ile finanse edilen yatırımların nisbeti, teknik ve ekonomik sebebler dolayısile 1/3 eşittir (2).

Demografik faktörün iktisadî gelişmeye mâni teşkil eden başlıca yankılarını gördükten sonra bunlara karşılık geri kalmış bir memlekette yapılması lâzım gelen başlıca demografik - ekonomik işlemleri aşağıdaki şekilde yorumlayabiliriz. Bu yorumlarda göçler konu dışı bırakılacaktır.

a) Ziraatte çalışan nufusu azaltmak, aynı zamanda ziraî tesis ve aletleri mükemmelleştirmek teknik bilgi ve usulleri geliştirmek.

b) Ziraatin dışında bilhassa sanayi ve hizmetler sektöründe yeni iş imkânları yaratmak.

Sanayileşme hareketine sıkı sıkıya bağlı olan nufus artış nisbetinin düşürülmesi, çok uzun vadede olmak şartile, daha iyi bir muvazenenin tesisine ulaşılmasını kolaylaştırabilir.

---

(2) Colombo plânında Hindistanda bu nisbet 1951 - 52 devresinde 1/1 iken 195 - 57 de 1/3 olarak hesaplanmıştır. Buna sebeb mecmu yatırımlar içinde iktisadî gelişme dolayısile yatırımların zamanla artan ölçüde dahili imkânlarla finanse edileceğidir.

Muvazenenin tesis edilebilmesi yani iktisadî gelişmenin refah seviyesini artırabilmesi için, sanayileşme yolile sadece artan nufus için iş imkânları temin etmekle iktifa etmeyip bir kısım zürrayı ziraatten alıp sanayide istihdam etmek icap edecektir. Sanayide gerçek bir gelişme ise ancak sosyal sermaye yatırımlarının aynı nisbette geliştirilmesi, sanayileşme ile artacak olan şehirlerde mesken ihtiyacının karşılanması ve nihayet şehirlere biriken halkın gıda ihtiyacını karşılamak için ziraî maddelerin istihsalinde eski seviyenin üstüne çıkarılması halinde istenilen neticeyi verecektir. Oysa ki nufus artışı problemi ile karşı karşıya olan bir memlekette ziraî istihsalin artırılması ancak mevcut mülkiyet rejiminin reforma tâbi tutulmasını icap ettirir ki bu da bilindiği gibi kısa vadede bir istihsal artışı elde etmeğe imkân vermeyecek kadar yüksek maliyetler ve birtakım siyasî meseleler doğurur.

Bütün bu söylediklerimiz geri kalmış ve bilhassa nunuf artışı problemi ile başbaşa olan geri kalmış bir ekonomide iktisadî gelişme makinasının harekete geçebilmesi için neden bir «asgarî yatırım dozu»ndan bahsedildiğini izah etmektedir. Bu asgari doz nufus artışı nisbeti ne kadar yüksek olursa o kadar yüksek bulunması lâzımdır. Bu suretle yeni yatırımların otomatik olarak gerek bir memleket içinde ve gerek bütün dünyada tevzi olunacağını iddia eden klâsik gelişme şemalarından ne kadar uzak olduğumuz meydana çıkmış oluyor. Nitekim Colombo plânında gaye nufus artışı hâdisesile ile karşı karşıya bulunan iktisaden geri kalmış bir memlekette altı yılda yapılacak iki milyar Sterlin kıymetindeki yatırımların plân başındaki refah ve seviyesinin altına düşülmesini önlemek gayesine bağlanmış ve ancaz uzak istikbal için daha üstün bir refahın esaslarını ortaya koyacağı düşünülmüştür.

F. A. O. nun yaptığı bir etüde göre aşırı nufuslu bir memlekette millî gelirin % 10 - % 15 nisbetinde yıllık safi yatırımlar asgarî fakat sabit bir iktisadî gelişme imkânını vereecğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Sayım yılları ve köyler — şehirler itibariyle Türkiye nüfusu

Yıllar	Şehirli nüfus	Şehirli nüfusun genel nüfusa oranı	Köylü nüfus	Genel nüfus	Sayım yılları arasında yıllık artış oranı
1927	3.302.974	0,232	10.947.026	14.250.000	
					0,015830
1935	3.802.642	0,235	12.355.376	16.158.018	
					0,017395
1940	4.346.249	0,244	13.464.701	17.820.950	
					0,010650
1945	4.687.102	0,249	14.103.072	18.790.174	
					0,021970
1950	5.244.337	0,257	15.702.851	20.947.188	
					0,027450
1955	6.873.259	0,285	17.248.519	24.121.778	
					0,02930
1960	8.858.347	0,330	18.951.484	27.809.831	

İ. U. M. Aylık İstatistik Bülteni, No. 61 s. 148, ve 1960 Genel Nüfus sayımı, (Yayını No. 408) S. 17'den alınan rakamlarla hazırlanmıştır. Yıllık artış oranları logaritma üzerinden hesaplanmıştır.

Hazırlıyan : G. K.

SORUŞTURMA

1 — Türkiye, dünya nufusunun artışı bakımından, Meksika'dan sonra ikinci gelmektedir. Bu artışın, dünya nufus istatistiklerinde, ekonomik bakımdan gelişmemiş memleketlerde olduğu görülmektedir. Bu yüksek artış oranının Türkiye'nin ekonomisinde bir dengesizlik yarattığı ileri sürülüyor. Bu düşünceye katılıyor musunuz ?

2 — Bu yüksek nufus artışı karşısında ne gibi ekonomik tedbirlerin alınmasını düşünüyorsunuz?.

3 — Nufus artışının kontrol altına alınmasını ister misiniz ?.

CEVAP : 1

1 — Üretim elde etmek için emek ögesi gerektir. Ülkemizin doğal kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirmek için gerekli bir nüfus vardır. Bunun bugünkünden daha çok olduğu kanısındayım. Bununla beraber Türkiye'mizde artışın belli bir tabakada yoğuşması, yüksek artışa sağlık, bilgi v.s. yönlerinden gerekenlerin yapılamayışı ve yine bu artıştan elverişli alanlarda çok az faydalanılışı ekonomimizde bir dengesizlik yaratmaktadır.

2 — Özetce güdümlü bir ekonomi takibedilmelidir.

3 — Emeği, optimum nüfusu ve nüfus artışının kontrol altına alınmasının tatbikattaki güçlüklerini de düşünerek, hayır.

Y. Müh. Mustafa Cengiz Dökmeci

o

CEVAP : 2

1 — Türkiyede nufus artış nisbeti, millî gelir artış nisbetinden düşüktür. Ancak iktisaden gelişmiş memleketlerde nufus artışına nazaran, millî gelir artış temposundaki sür'ati ve yüksek nisbeti düşünürsek, ekonomik bakımdan geri kalmış memleketimiz için dengesizliği tabiî karşılamak icap eder.

2 — Refahın artırılmasına matuf bilûmum ekonomik tedbirler.

3 — Yukardaki düşüncelerimizin neticesi olarak nufus artışının kontrol altına alınmasına taraftarım. Yalnız nufusumuzun kısmı azamının okuma, yazma bilmediğini, köylünün yegâne eğlencesinin çocuk yapmak olduğunu ve dini akidelere aykırı sayılabilecek bu teklifin memleketimizde reaksiyon göreceğini ve muvaffak olamıyacağını tahmin ediyorum.

Malî analist : Nâmık Türesinler

o

CEVAP : 3

1 — Türkiyede, son yıllarda sağlık ve hayat şartlarında görülen gelişmeler ölümleri azaltmış, dolayısıyla nüfusun artmasına yol açmıştır. 1950 de % 2 ye varmış bulunan artma nisbeti, bugün % 3 gibi dikkati çeken bir değere ulaşmış bulunuyor. Bu rakam, her gün 2000 den fazla yeni Türkiyelinin hayata karışması demektir. Ayni topraklar üzerinde ayni haklarla yaşamaya başlayan Yeni Türkiyeliler, «The Economist»in bundan bir süre önce belirttiği gibi, Türkiyenin gelecekteki hattâ bugünkü perspektifini kaplayan en önemli problemidir.

Nüfusun beslenmesi, ileri ülkeleri bile düşündüren bir dâva olduğuna göre, az gelişmiş bir memleket olarak bu derece çabuk artışımızın, aslında yetersiz olan iktisadî imkânlarımızın sınırlarını zorlayışı tabiîdir. Üstelik iktisadî kalkınma hareketine geciktirici ve durdurucu bir unsur olarak tesir etmektedir. Bu sebeble en az mevcut iktisadî seviyeyi elde tutabilmek için, net millî gelirin de % 3 artması gerekmektedir. Aksi takdirde «iktisadî fakirleşme», yani dengesizlik doğacaktır.

2 — Alınacak tedbirlerin başında, bir an önce zarurî yatırımlara gidilmesi söylenebilir. İstihsal artışını gaye alan yatırımlar, su kaynaklarının geliştirilmesini sağlayacak; ziraî verimi kararlı ve yüksek bir seviyeye ulaştıracaktır. Böylece işlenmiyen topraklar değerlendirilebilecek, erozyon önlenecektir. Geniş sulama şebekeleriyle kuru ziraatten sulu ziraate geçmek mümkün olacaktır.

Ancak ziraat sektörüne yapılan yatırımların iktisadî bakımdan verimsiz bir hale gelmemesi için Türkiye'de ziraî ve sınaî kalkınma ayni zamanda ele alınmalıdır. Geliştirilmelidir. Bu arada Genç Türkiyelilerin yetiştirilmesi konusunda, yapılacak yatırımlarında paralel bir faaliyet

yönü taşıması gerekir. İnsan unsurumuz için en faydalı yatırımın, ilk öğretim seferberliğinden ziyade pek çok Anadolu Üniversitelerinin kurulması yolunda olduğuna inanıyoruz.

3 — Bunu uygun görmüyorum.

Y. Müh. — Ö. Uğur KÖKDEN,

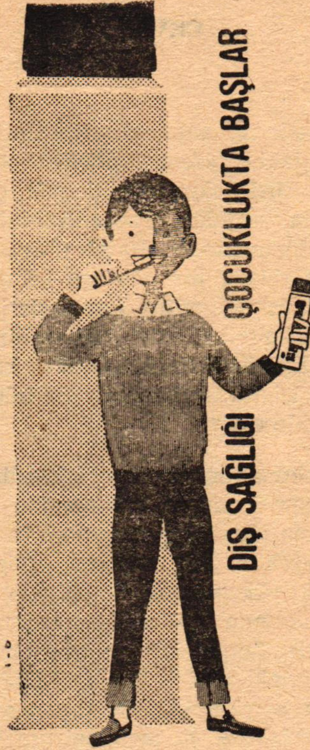
CEVAP : 4

1 — Türkiye nüfusunun bugünkü nispetteki artışının, -şimdilik alarme edecek bir seviyede bulunmamakla beraber- memleketimizde bir dengesizlik yarattığına inanıyorum.

2 — Bu dengesizliği önlemek ve Millî Gelirin terekkübü üzerindeki tesirini yumuşatmak için bir takım ekonomik tedbirler alınması gerekmektedir. Bu tedbirlerin nelerden ibaret olduğunu araştırıp, tespit ve münkaşa etme vazifesinin, iktisatçılara ve iktisat laboratuarlarına düştüğünü sanıyorum.

3 — Nüfus tezayüdünün bugünkü temposunu yavaşlatmak için memleketimizde de «doğum kontrolü» yapmak zarureti vardır. Doğum kontrolü, sanıldığı gibi münhasıran eşleri kısırlaştırmaktan ibaret değildir. Bilgili bir doğum kontrolü tatbik edildiği takdirde, doğumların sıhhî şartlarla düzenlenmesi ve dolayısiyle nüfusumuzda müşahede edilen şiddetli artışın makûl bir seviyeye gerilemesi mümkün olabilecektir.

Doç. Dr. Halûk Cillov

YENİ UFUKLAR'A ABONE OLUN,
ABONE BULUN.

o

CEVAP : 5

1 — Türkiyede nüfusun artış hızının çok yüksek olması, ekonomimizde bir «dengesizlik»ten çok bir durgunluk yaratmaktadır. Türk ekonomisini pek çok kesimlerinde, özellikle tarımda, seneden seneye iktisadî faaliyet başlangıç noktasına dönmektedir. Hattâ nüfusun artışı sebebile başlangıçtan da düşük bir noktaya gelmektedir. Bu ise, ekmek peşine düşmüş nüfus hareketleri yaratmaktadır. Nüfus hareketlerinin beslediği hızlı şehirleşme; sanayileşme olmadığı takdirde, iktisadî rantları, kısır kazançları artırıcı, gelir bölüşümü farklarını derinleştirici bir etken olarak sürüp gidecektir.

2 — Çare ekonomimizin, kendi kendini tekrardan kurtulup, sadece bazı kesimler bakımından değil, bütünü itibarile bir büyüme süreci içine girmesidir. Bunun için memleketimizde yüksek doğum oranının getirdiği ağızları beslemek için, çok yüksek oranda yatırım yapmak gerekir. Uzun seneler yatırımın millî gelire oranının % 20 civarında oynaması gerekir. Bunun için de, yüksek bir tasarruf hacmi ortaya çıkarmak, yani halkın istihlâkini daha da kısıcı tedbirler almak gerekecektir. Nüfusun artış oranında bir yavaşlama yaratılabilse ve aynı yatırım seviyesine devam edilse millî gelirin artışı dikkate değer bir şekilde hızlanır.

3 — Nüfus artışının kontrol altına alınması, Türkiyenin bugün içinde de bulunduğu şartlar altında kaçınılmaz bir siyasettir. Esasen fertler belli bir gelir seviyesine ulaşınca, kendileri doğumu kontrol etmeğe başlarlar. Fakirlik içinde iken bile, aileler çok sayıda çocuk istememekte fakat çocuk sayısını istedikleri seviyede tutmak için gerekli bilgi ve imkândan yoksun bulunmaktadır. O halde nüfusun kontrolü, doğrudan doğruya ilgili kimselerce ya-

pılmalıdır. Zengin veya bilgi seviyesi yüksek aileler, esasen doğumu kontrol etmektedirler. Bu imkân, fakir ve cahil olan ve nüfusun en büyük kısmını teşkil eden ailelere de verilmelidir. Devlet, bütün ailelere, çocuk sayısını **kendi istedikleri** sayıda tutmak imkânını vermelidir. Teklifim bu şeklile liberalin liberalidir; çünkü fertlerin isteklerine saygı gösterilmesi esasına dayanmaktadır.

Doç. Dr. Kenan Bulutoğlu

o

CEVAP : 6

1 — Hayır. Kanaatimizce, Türkiye'nin her yönden gelişmesi için, büyük bir iş gücüne ihtiyaç vardır. İş gücünün müessir olabilmesi de, nüfusumuzun artma nisbetinin yüksek olmasına bağlıdır. Memleketimizdeki nüfus miktarı, tabiî kaynaklarımızdan yeteri kadar faydalanılmasına kifayet etmemektedir. Binaenaleyh, alınacak radikâl tedbir, nüfusun artmasına mâni olmak değil, bilâkis artan nüfusu elde mevcut; fakat eksik kadro dolayısiyle verimli bir şekilde çalışamıyan işyerlerine sevk etmek veya yeniden açılacak iş sahalarına kanalize etmek suretiyle onu değerlendirmek ve binnetice, millî gelir seviyesini yükseltmek olmalıdır. Bu şekilde millî gelir seviyesinin şahıs başına düşen miktarını arttırmada göz önünde tutulması gerekli tamamlayıcı bir unsur da, sosyal adalet ve hakkâniyet prensipleri dahilinde fertlere tahmil edilecek iş mükellefiyetidir. Ancak Kanun vazıı bu mükellefiyeti ihdas ederken, meselenin üzerine büyük bir ciddiyet ve titizlikle eğilmeli ve aslâ insaf hudutlarının dışına çıkmamalıdır. Aksi halde fertlerin radikâlleşme temayülleri göstermeleri tabiî bir hak haline gelir.

2 — Birinci soru münasebetiyle benimsediğimiz düşünce dolayısiyle bu soruya cevap vermiyoruz.

3 — Nüfusun kontrol altına alınmamasının gerekçesini, meseleye ekonomik zaviyeden bakarak belirtmeye gayret ettik. Şimdi de probleme hukukî zaviyeden bakmak istiyoruz. Bu halde de cevabımız menfi olacaktır; çünkü çocuk yapmak nesli idame ettirmek ve çocuk sevgi ve iştiyakini tatmin etmek fertlerin şahsiyet haklarının vaz geçilemez, koparılamaz ve tamamlayıcı bir cüz'üdir. Fertler, ancak kendi ihtiyatları ile bu hakkı kullanmaktan vaz geçebilirler. Yoksa âmme otoritesini harekete geçirmek suretiyle, bu hakkın nezedilmesi veya kaydü şarta tâbi tutulması fertleri derin elem ve ızdıraplara gark edebilir. Binaenaleyh, bu muhik faktörün de nazarı itibara alınması elzemdir kanaatindeyiz.

Asis. Dr. Erdoğan Şuhubi **Asis. Doğan Fikret Aykan**

CEVAP : 7

1 — Bu düşünceye iştirak ediyorum.

2 — Ekonomik tedbirlerin tesbitini iktisatçıların yapması icabeder. Artan nüfusun ihtisal mekanizmasında yer alması temini araştırılmalıdır.

3 — Nüfus artmasının kontrol edilmesini bir fert ve aile problemi olarak görüyorum. Bu hususta halkın tıbbî ve kültür seviyesinin arttırılması icabetmektedir.

Doçent Dr. Sacit Tameroğlu

o

CEVAP : 8

Nüfus artışının ekonomik güçlüklere sebep olduğu iddia edilirken ileri sürülen tez, istihsale yardım etmeyen bir kitlenin, müstehlik olarak dengesizlik yaratmasıdır. Kanaatimce durum mevcut olmakla beraber sebebi nüfus artışı değildir.

Günümüzde ilim ve teknik alanındaki gelişmeler çok daha fazla istihsalin, çok daha kısa zamanda yapılabilmesini mümkün kılmıştır. Bunun tabiî neticesi insanların bugün çok daha az çalışmak zorunda kalmaları olmak idi. Fakat irrasyonel rekabet ve çok çalışmanın fazilet olduğuna dair batıl inanı, bunun tahakkukuna mâni olmuştur. Öyle ki satacağının azamisini istihsal eden bir müessese, tekniğin ilerlemesi sayesinde istihsal müddeti meselâ yarıya inince artık işçisini günde sekiz saat değil dört saat çalıştırması icabederken (ve bu yapılması akla en uygun olan şey iken) işçisinin yarısını eskisi gibi çalıştırmaya devam etmiş diğer yarısını da işsiz bırakmıştır. Neticede insanların az yüklenmesini temin etmesi gereken modern imkânlar sadece bazı kimselerin kazançlarının artmasına yaramış, toplumda bazı fertler eskisi gibi çalışmaya devam ederken (bugünkü imkânlarla günde sekiz saat çalışma çok fazladır) diğerleri iş bulamaz olmuşlardır. Buna göre,

1 — Bugünkü günlük çalışma saati çok daha azaltılmalı, geri kalan zamanda halen boş olan şahıslar görevlendirilmelidir. Bu hiçbir istihsal azlığı veya teknik gerilemeye sebep olmaz, bilâkis randımanı artırır.

2 — Bu yapıldığı takdirde patron daha çok bir ücreti daha çeşitli kimselere ödemek zorunda kalacak ve kazancın böylece daha adil taksimi hem ekonomik bir denge yaratacak ve hem de bir takım zararlı ideolojilere set çekecektir.

3 — Yine bu sayede günümüzde çalışmadan baş kaldıramıyan insanlar çok önemli diğer bazı problemlere

(san'at ve kültür hareketleri, bilhassa genç nesillerin yetiştirilmesi) eğilmek imkânını bulacaklar ve sadece ekonomik değil sosyal ve ahlâkî birçok güçlükler hal yoluna girecektir.

Herhalde nüfus artışının kontrolü meselenin hal şekli değildir.

Yük. Müh. As. Cemil Erkmen

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve roma-tizma ağrılarını dindirir!

OPON bayanların muay-yen zamanlardaki sancı-larında faydalıdır

Sağlık mev-zuunda ailenin en yakın dos-tunun doktoru nuz olduğunu unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

Fiatı: 125 Kuruş